

Een Twee-eenheid

Eerder verschenen bij www.mijnbestseller.nl
Wij Adam, een spiegel aan de maatschappij, 2017
Landschap in de mens, 2019

een Twee-eenheid

Roman

Koen Hofman

www.mijnbestseller.nl

februari 2021

Schrijver: Koen Hofman

Coverontwerp: Chris Hofman

Foto auteur Désirée Stolker

Foto Artis Koen Hofman

ISBN: 9789403616261

© Koen Hofman

koenderthofman@hotmail.com

- H. 1 Natura Artis Magistra
- H. 2 De Parasolmieren
- H. 3 De olifanten, twee dametjes en een saucijzenbroodje
- H. 4 Gorilla's en een mindere fijnproever
- H. 5 De vlindertuin
- H. 6 Intermezzo 1
- H. 7 Gekneveld
- H. 8 Zand in de ogen
- H. 9 De kwal
- H. 10 De Mandril
- H. 11 Hondenpoep
- H. 12 Het diner
- H. 13 Vale Gieren
- H. 14 Wat eten we vandaag?
- H. 15 De Limburgse Zoo of zoiets
- H. 16 Noek gaat los
- H. 17 Intermezzo 2
- H. 18 De Pauw
- H. 19 Vele eeuwen later
- H. 20 Een schaap op haar rug
- H. 21 Geschokt
- H. 22 Een nagekomen bericht

Epiloog en Dankwoord

1. Natura Artis Magistra

Ik kom graag in dierentuinen. Bij voorkeur zonder de kleinkinderen. Laat dat duidelijk zijn. Niet dat ik niet van ze houd of niks leuks met ze wil doen. Integendeel, ik ben best een aangename opa, vertellen betrouwbare bronnen rondom mij die ik zonder enige reserve geloof. Een opa die bereid is er met hen op uit te trekken. Helaas is het voor mijn kleinkinderen wel een straf om in mijn gezelschap dierentuinen te bezoeken. De praktijk heeft dat bewezen. Ik kan met gemak een half uur naar een neushoorn kijken die ligt te pitten. Dat ietwat vreemde trekje heb ik niet overgedragen aan mijn kleingrutjes. Als je die hun gang laat gaan, sta je met twee uurtjes weer buiten. Ze rennen door de tuin, alsof ze zich midden in een of andere spectaculaire online game bevinden, waarbij zo snel mogelijk een schat gevonden moet worden zonder door allerlei roofdieren opgegeten te worden. Ze rennen van hok naar hok en als daar niks gebeurt zijn ze op weg naar weer een volgend verblijf. Tijd wordt slechts vrijgemaakt voor de speeltuin, maar daar betaal ik natuurlijk geen kleine € 20,- per kleinkind voor.

Met zeer grote regelmaat kun je mij, mocht je die behoefte hebben hoewel ik dat op geen enkele wijze zal aanmoedigen, aantreffen in Artis. Dat is heel goed te verklaren zonder andere dierenparken onbedoeld voor het hoofd te stoten. Ik woon namelijk op een kleine vijf minuten loopafstand van Artis en heb een jaarabonnement. De kosten daarvan haal ik er met groot gemak uit.

“Ik ga een blokje om,” roep ik vrijwel dagelijks. Ik ben al vijfenveertig jaar met dezelfde vrouw getrouwd en we kennen elkaar op dit punt zo goed, dat zij weet: “Hij gaat naar buiten, loopt Artis binnen, gaat daar ergens zitten en komt 3,5 uur later weer terug en informeert vervolgens, of hij nog iets voor mij kan doen.”

Ze vraagt me inmiddels niet meer, hoe het was. Dat is logisch, want als je zo'n vijf jaar lang dagelijks te horen hebt gekregen dat het leuk was, alle dieren keurig achter slot en grendel zaten, de zeehonden zich de toegegoide haringen zeer wel lieten smaken en er zich geen bijzonderheden hebben voorgedaan, dan ga je ervan uit dat dat niet meer zal veranderen. En mocht er dan toch iets bijzonders zijn, dan komt hij er zelf wel mee op de proppen. Niets is leuker dan een nieuwtje te delen met je dierbare.

Zoals die keer dat wijlen Caesar, de imposante mannetjesleeuw, een blauwe reiger met een ferme sprong uit de Hedera, een klimplant die vooral gebruikt wordt in laagbouw wijken om geïmpregneerde schuttingen te bedekken en uiteindelijk volledig te overwoekeren, greep. De arme

vogel triomfantelijk in de bek houdend liep Caesar rond. Hij liet zich uitgebreid bewonderen door zijn leeuwinnen. Caesar merkte aan het publiek dat zijn jagersmentaliteit afkeurende reacties opriep, die hij op een gewone doordeweekse dag noch in het weekend hoorde. Meestal moet hij genoeg nemen met jonge, maar zeker ook tientallen jaren oudere kinderen, die gromgeluiden proberen na te doen, of hard beginnen te klappen of te roepen. Dit keer echter kwam er een golf van mededogen vanuit het publiek met “ach” geluiden en hier en daar waren huilende kleintjes te horen. “Zielig” was ook een veel geslaakte opmerking.

De hartverwarmende empathie voor de blauwe reiger – Rutger Bregman heeft gelijk met zijn persoonlijke constatering dat de meeste mensen deugende een keerzijde: men had nu wél wat spannends te vertellen thuis en dat is een reigerleven wel waard.

“Het jachtinstinct blijft erin zitten, dat raken ze nooit kwijt,” zei een volwassen man, die vast heel veel van wilde dieren wist, want hij zei het met grote stelligheid zonder iemand aan te kijken. Zijn blik bleef, om maar niets te hoeven missen, gericht

op Caesar. Misschien zei hij het wel in zichzelf gekeerd met per abuis een te luide stem. Dat kan, want soms ga je ergens zo in op, dat je je niet bewust bent van je omgeving. Het overkomt mij ook wel eens.

“Doet hij zoiets wel vaker?”, vroeg een geïnteresseerde, die blijkbaar ook de inschatting had gemaakt dat deze mijnheer niet zomaar een bezoeker was. “Nou....dat niet. Leeuwen eten geen blauwe reigers.” Kijk, daar heb je nog eens wat aan. Niet slechts een “ja” of “nee” op zo’n gesloten vraag, maar ook een toelichting bij het antwoord. Dat is leerzaam als je het onthoudt.

Van kleins af aan kom ik in dierentuinen. De allereerste keer was een bezoek aan Burgers Zoo met mijn opa, net als Caesar nu niet meer in leven. Mijn opa en oma van moederszijde hadden een boerderij aan de rand van Apeldoorn. Ze kwamen nauwelijks het erf af, want dat liet het gemengd bedrijf niet toe. Een uitje was daarom ook voor hem een hele belevenis. Ik kan me er nauwelijks nog iets van herinneren, behalve dat mij toen door hem werd toegezegd, dat ik met mijn verjaardag een aapje zou krijgen. Ik had daar namelijk flink op aangedrongen. Een poes, een hond, een wandelende tak, een pietje in een kooitje, allemaal best aardig maar een aap zou toch het summum zijn. Die aap is er ook gekomen, zij het als speelgoed.

Artis bezoeken is voor mij niet uitsluitend het bekijken van allerlei dieren en het onderzoeken van hun gedrag en karaktertrekken. Mensen zijn net zo interessant om van een veilige afstand te observeren.

Ik vertrok van huis voor het mij zo vertrouwde blokje om. Stukje rechtdoor, na vier minuutjes linksaf en dan na honderd meter rechtsaf om tot slot door het hek mijn andere vertrouwde wereld binnen te gaan. Het was, zoals gebruikelijk bij mijn binnenkomst, rond half elf. Dan zijn de meeste dieren, net als ik, voorzien van hun dagelijkse voedsel.

Ik heb weliswaar een vaste route door de tuin, maar ik gun mezelf de vrijheid daar om mij moverende redenen bij tijd en wijle van af te wijken. Die redenen waren er deze ochtend niet. Dus liep ik naar de kamelen, het watusirund, de ezels en een enkel rendier. Een bij elkaar geraapt stelletje op een gemeenschappelijke zanderij, waarvoor sinds Artis het levenslicht zag, naar ik aanneem, geen aparte ruimtes beschikbaar zijn. Die rendieren moeten zich rot geschrokken zijn, toen ze voor het eerst van hun leven een watusirund zagen met zijn imposante horens. En kamelen moeten evenveel verbazing opgeroepen hebben. Gelukkig hebben ze dankzij de mens meer met elkaar gemeen dan ze zelf ooit zullen weten. Ze zijn min of meer gedomesticeerd en hebben daarom al heel vroeg het predicaat "nuttig" gekregen. En ze eten elkaar niet op. Dat is ook een niet te onderschatten voordeel voor een dierentuin. Anders blijf je aan de gang met het aanvullen van beesten, nietwaar?

Ik vervolgde mijn weg en kwam bij het vogelhuis, eerst buitenom en dan er doorheen om in hetzelfde gebouw ter afronding door een binnentuin te lopen met hier en daar een of ander klein aapje, een vliegende hond en wat amfibieën. En een oppasser, die als neventaak heeft het verzorgen van educatie al naar gelang daar behoefte aan is en die vooral op een gastvrije manier op de bezoekers past. Toen ik weer buiten stond zocht ik een bankje op om twee uurtjes na te denken, te bedenken en te overdenken. Het werden welbestede uurtjes.

Met mijn handen op de rug kuierde ik door het park richting uitgang. Ik was graag langer gebleven, maar vandaag had ik andere bezigheden te doen.

2. De Parasolmieren

Het miezerde en daarom besloot ik naar het insectenhuis te gaan, dat toen nog niet gerestaureerd was. De daar gehuisveste beestjes verdienen ook onze aandacht zolang ze in een dierentuin verblijven. Bovendien kwam er vóór de restauratie van het gebouwtje haast geen bezoeker, wat naar mijn smaak relevante en niet te onderschatten voordelen had. Die mening ben ik nog steeds toegedaan. Ik opende de deur en maakte mijn opwachting in een tamelijk donkere ruimte met lange rijen glazen bakken die min of meer verlicht waren. De spaarzame keren dat ik er kwam, hadden primair het karakter van beleefdheidsbezoekjes. Bij één van die glazen huizen, waar de bidsprinkhaan domicilie hield, was het mijn gewoonte geworden mijn kop tegen het glas te drukken. Ik zou het niet in mijn hoofd halen zoiets te doen bij het hekwerk van de hyenahonden. Dat zult u begrijpen. Ik probeerde oogcontact te krijgen en een relatie op te bouwen. Ik was geïnspireerd geraakt door die mevrouw in Blijdorp, die Bokito het hoofd op hol had doen slaan. Ik heb een keer gedroomd, dat de bidsprinkhaan dwars door het glas sprong en mij de glazen bak in sleurde. In dromenland blijkt zo'n mensonvriendelijke actie geen enkel probleem te zijn.

Het exemplaar dat ik zo opdringerig bekeek was het vrouwtje, waarvan menig mens weet, dat dit slanke en charmante beestje de nauwelijks te onderdrukken behoefte heeft om het mannetje, dat met haar gepaard heeft, na afloop van die daad op te vreten. Mooie titel voor een spannend boek: "De daad en de dood". Wij mensen zeggen in een goede bui tegen onze geliefde, als de gelegenheid zich daartoe leent, dat we de ander wel op zouden willen vreten, maar nagenoeg niemand zal zich dan ernstig bedreigd voelen. Het is niet plots code rood. Wij mannetjesmensen vatten het in de eerste plaats op als een uitnodiging voor een volgende keer.

Mijn ogen moesten wennen aan de schemering. Ik ontwaarde een figuur, die halverwege het gangpad bij een bak, ietwat voorovergebogen, aandachtig stond te kijken naar insecten, die hem blijkbaar in hoge mate interesseerden. Ik keek nog eens goed en geconcentreerd en was een kort moment verward. Het leek wel alsof ik daar zelf stond. Zelfde lengte, zelfde nagenoeg kale schedel, oren bovengemiddeld van het hoofd wijkend, stoppelbaardje, brilletje, kuchje en handen op de rug. Hij had mij niet opgemerkt. Tenminste, die indruk wekte hij. Hij had een uitklapbaar krukje bij zich, waarop hij ging zitten. Hij plantte de ellebogen op zijn knieën, de rechterhand onder de kin en de benen iets uit elkaar. Hij leek niet alleen sprekend op mij, maar ook op De Denker van Rodin, zij het in een aangeklede versie. Dat laatste was verstandig van hem, want anders

zou zijn verblijf op enig moment toch door een nietsvermoedende insectenkijker geïnterpreteerd kunnen worden als onzedelijk gedrag van een mogelijk verwarde man. Met alle gevolgen van dien.

Ik stond in dubio. Moest ik hem zijn rust en overpeinzing gunnen en stilletjes weer naar buiten lopen? Of zou dat bij hem overkomen als een afwijzing?

“Gewoon jezelf blijven”, zei ik onzichtbaar, laat staan hoorbaar. Dus bleef ik in dezelfde ruimte en vervolgde mijn insectenspeurtocht met het tempo, waarin dames van goede komaf impressionistische schilderijen bekijken in het Singer Museum in Laren. Vaak veel te dicht erbovenop, met veel aandacht voor het schilderij en andere bezoekers.

Ik kwam voetje voor voetje op minder dan twee meter afstand van hem en dat is zo'n psychologische grens tussen zwijgen en het erop wagen. “Fascinerend die insecten, vindt u ook niet?” Hij keek op.

“Ja, ben ik met u eens, maar de meeste bezoekers lopen voorbij aan het insectenhuis. Stupide, want de prijs van zo'n toegangskaartje alleen al zou je ertoe moeten aanzetten alles te bekijken. Overigens interesseert het deze harde werkers geen ene moer, of er aan de andere kant van het glas belangstellenden staan. Ze zijn onafgebroken aan het werk en laten zich niet afleiden.” Het was me duidelijk. Ik stoorde hem niet.

“Blijkbaar beschikken ze over een zeer goed concentratie-vermogen. Om jaloers op te zijn. Ik heb dat helemaal niet. Als ik ook maar iets hoor of vanuit mijn ooghoeken waarneem, ben ik afgeleid. Ik kan u uit mijn rijke ervaring vertellen, dat er heel veel afleidende zaken gedurende een dag passeren, terwijl je focussen juist heel waardevol is. Hoewel, door je te focussen zie je veel niet.” Hij draaide zich met zijn bovenlichaam naar me toe en keek me doordringend aan. Hij snoot zijn neus enkele keren en schudde een beetje met zijn hoofd. Ik kreeg de indruk dat hij zich amper nog bewust was van mijn aanwezigheid. Mijn evenbeeld intrigeerde me. Hij kwam op mij over als een onaangepast type, met trekjes van in zichzelf gekeerd zijn.

“Wat zijn dat eigenlijk voor insecten waar u naar kijkt?” vroeg ik hem.

“Dat zijn parasolmieren, mijn leraren.”

“Uw leraren?”

“Jazeker, wij mensen kunnen heel veel van ze leren. Doet u mij een lol en ga op uw hurken. Op ooghoogte kijken past bij deze levenskunstenaars veel beter dan uit de hoogte op ze neerzien.” Ik deed wat hij zei, wat me niet gemakkelijk afging want hurken had ik al jaren niet meer gedaan, omdat mijn knieholtes in die positie direct zwaar beginnen te protesteren.

“Als het u interesseert zal ik met u delen wat ik geleerd heb.” Hij wachtte mijn reactie niet af en begon zijn college.

“Moet u nou eens kijken hoe hard er gewerkt wordt met het sjouwen van stukjes blad. Verhoudingsgewijs moet dat loodzwaar werk zijn, want zo’n stukje blad weegt veel meer dan die mier zelf. Ze brengen dat naar hun nest, de stukjes blad worden alleen gekauwd, niet opgegeten. In dat nest zitten schimmels die vervolgens de fijngekauwde smurrie verorberen. Het pikante is dat die schimmels weer opgegeten worden door de parasolmieren. Over circulaire landbouw gesproken. Kijk, er is ook een niet aflatende stoet mieren, die precies de andere kant oplopen. Dat is grappig om te zien, want die moeten continu opletten dat ze niet door de blad dragende tegenliggers onder de voet gelopen worden. Die zien namelijk amper wat er voor hun sprietenpootjes komt, omdat dat blad het uitzicht flink belemmerd. En ziet u die kleintjes? Dat zijn de soldaten, venijnige gastjes zijn dat, hoewel ze in Artis nog nooit een vijand zijn tegengekomen. Maar dat was in mijn tijd als dienstplichtig soldaat niet anders. Ik heb tijdens een oefening op de Ginkelse heide een schuttersputje moeten graven. Of het opzet was weet ik niet, maar de mij aangewezen grond zat vol stenen. Ik kan u zeggen dat ik met mijn 191 centimeter nou niet bepaald direct een zodanige schuttersput had gegraven, dat ik tot op schouderhoogte onder de grond verdween. Daar gingen enkele uren overheen. En het krankzinnige was dat je onder in je putje ook nog eens een soort van gangetje zijwaarts moest graven. Als je namelijk de pech had, dat de vijand een handgranaat precies in jouw putje wist te werpen, dan rolde die handgranaat- zo was het verhaal- vanzelf in het gangetje en werd de explosie goeddeels afgevangen door het zand. Dat gaf natuurlijk een optimaal gevoel van veiligheid. Maar goed. Ik was na enkele uren redelijk gesetteld, toen er een jeep langs kwam met mijn luitenant erin. “Soldaat, je kunt terug naar de kazerne. De vijand is allang gepasseerd.”

Mijn mond viel open van verbazing, want ik had in de wijde omtrek geen enkel teken van leven gezien, laat staan een vijand.”

Hij keek me met een glimlach en pretogen aan.

“Die parasolmieren roepen allerlei herinneringen bij me op en tegelijkertijd vertellen ze me hoe we ook zouden kunnen leven.”

Omdat mijn hurken schreeuwden om een andere lichaamshouding, ging ik op de grond zitten. De man bood me zijn krukje aan. Hij had blijkbaar in de gaten, dat ik nodig moest gaan verzitten. “Er komen niet veel bezoekers in dit gebouw, maar van de vloer eten is onverstandig. En voor op de vloer zitten geldt hetzelfde,” zei hij. “Dat is niet erg”, zei ik. “Het is mijn dierentuinbroek die ik aan heb. Hij mag bij ons het huis niet in want de Artislucht zit in elke vezel en daar heeft mijn vrouw een enorme hekel aan.

Ik verkleed me elke dag in het schuurtje en eenmaal in de week gaat-ie in de was. Samen met mijn blouse, trui en sokken. Mijn vrouw hoor ik dan "jakkes wat een smerige stank" mopperen. Begrijpelijk, maar Artis is ICI Paris niet."

Hij knipoogde en ik zag dat het pretogen waren. "Suggereert u dat die mieren ons hun levenswijze aanbevelen?" vroeg ik hem. Het bleef stil. Daarna startte zijn inauguratierede, want zo mag ik het wel noemen. "Parasolmieren hebben één levensdoel, net als alle andere dieren. Alles staat in het teken van in leven blijven en voor nageslacht zorgen. Niet meer, niet minder. Ik weet niet of mieren slapen zoals wij mensen dat doen. Ogen gesloten, bij voorkeur onder de dekens en een dak boven het hoofd. Ze beginnen de dag niet met zich af te vragen, wat ze zullen gaan doen. De één gaat voedsel zoeken en transporteren, de ander de groep beschermen en de koningin is verantwoordelijk voor het baren van veel nageslacht. Geen Arbowetten die regelen welke gewicht maximaal getild mag worden.

Geen mindfulness, noch heidagen, persoonlijke ontwikkeling, geen functioneringsgesprekken noch opleidingen.

Geen innovatie, targets of aandeelhouderswaarde. Je doet je taken om door te leven en omdat iedereen dat doet vaart de groep daar wel bij. Ze zijn plichtsgetrouw, ze zitten niet te kissebissen over de vraag of iedereen zich voldoende inzet, Ze vormen een eenheid. Vergelijk dat nou eens met onze westerse samenleving. Wij werken niet om te leven, maar om rijkdom en aanzien te vergaren. We willen meer, hogerop, zelfontplooiing, ambitieus zijn, eruit halen wat erin zit. Bij ons gaat de struggle for life niet om het overleven, maar om zoveel mogelijk bezit. Groei, groei en nog eens groei. Want genoeg is stilstand en zelfs achteruitgang. Stel je voor dat we zouden leven volgens het principe, dat we werken voor onze primaire levensbehoeftes. Hoe anders zou de wereld er dan uitzien?"

Ik hoorde hem aan en vroeg me ondertussen af, of ik op een beschaafde manier van hem af kon komen. Die man was zo uitgesproken, zo overtuigd van zijn standpunten dat het me behoedzaam maakte. Ik zou kunnen zeggen: "Ja, daar zit misschien wel wat in. Nou, ik ga weer verder. Fijne dag nog", en de daad bij het woord voegend rechtsomkeert maken. Zo doe ik dat wel vaker met boomopzetters. Ik lijk ze aan te trekken. Toch fascineerde mij deze man en ik besloot nog even te blijven.

"Bekijkt u de samenleving altijd met de dieren als leerschool?" vroeg ik.

"Leuk dat u dat vraagt," antwoordde hij. "Weet u wat het is? Op de ingang van Artis staat "Natura Artis Magistra, de natuur is de leermeester der kunst. Dan denken we aan schilders, beeldhouwers, muzikanten misschien. En terecht. Je ziet hier dagelijks allerlei mensen rondlopen,